אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. לכאורה משמע ברישא הנושא (כתובות דף קפ:) דליתא לדעולא אלא לרישא לקיש ויש נ) לייש"ב דאיתא אפי' לר' יוחנן: **אבל** חכמים אומרים אין בנו פדוי. תימה דמתני' [ב] נמי קתני חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי ויש לדחות [ג] [ד] דאמר אינו פדוי עד שיתן לו ואתי מתניתין לאשמועי' דאפילו זקפס עליו במלוה לא הוה כאילו קבלה הכהן וחזר והלוה לו ואם מחלה הכהן אינו פדוי עד שיתן:

אמר ליה לא גמרת ויהבת מידעם ביש עבדת. ויש לפרש מידעם לשון מאומה דמתרגמינן מידעם כלומר לא גמרת ויהבת מידעם ועוד יש לפרש כן מידעם ביש עבדת כלומר דבר רע עבדת [ה] דמתרגמי' דבר רע (מלכים ב ד) כל מידעם ביש ויש ספרים דלא כתוב בהו עבדת אלא מידעם ביש ותו לא כלומר דבר רע הוא [ו] כלומר דין עסק ביש:

הלכך אין בנו פדוי. תימה מ"ש ממתנה על מנת להחזיר דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ו:) דבנו פדוי דמסיק בכולהו קני [ז] וי"ל דהכא רבי חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה דאקרינן התם לעשות [ח] מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות כדנפקא לן לעיל בפ' עד כמה (דף כו:) משום שנאמר שמתם (את) בבית הלוי ואע"פ שאותו סתם נתן לו [ט] כפירש על מנת שיחזירו לו [כיון] דאיכא היכירא למילתא ואין זה דבריס שבלב כמו זבין ולא אינטריכא ליה לזוזי בפ' אלמנה (בכתובות דף נ:). ומיהו קלת תימה דכיון שהיו ר' טרפון ור' חנינא מחזירין כל שעה נמצאו משחיתים בית הלוי שיפסידו שאר כהנים אלא יתנו אלא להם מפני שהם רגילים להחזיר וי"ל [י] שאין הנותן יודע בשעה שנותן אם יחזירו לו ולא קרינא ביה שתתם בית הלוי [כ] דמה לנו במה שיחזיר לו אח"כ וגם שמא לא היו מחזירין אלא לעניים ולא לאותם שהיו דומים להם לעשיריס:

ולא בראוי בבמוחזק ולא האשה בכתובתה. בפ' יש נוחלין (נ"ב דף קכה:) פסקינן הלכתא דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו [יא] מעות בין שלא גבו מעות ומתוך כך נראה דאינו גובה כתובה במלוה כדתנן הכא [יב] אין לה בראוי [יג] אבל רבי פירש דאע"פ שהורע כח הבעל ובכור לענין מלוה דחשבינן ליה לגבייהו ראוי לגבי כתובת אשה מיהא חשיבא מוחזקת ואשה גובה כתובתה ממלוה כדתנן בכתובות בהכותב (דף פד.) מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשים והיו לו מלוה ופקדון ביד אחרים ר"ט אומר יתנו לכוסל שבהן ר"ע אומר יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אלמא אפילו לר"ע אם לא שצריכה שבועה היתה [יג] גובה אבל לפי שצריכה שבועה גובין היורשין ושוב לא תגבה האשה מהן דהוו להו מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי ואם גבו קרקע בחובת אביהם היא חוזרת וגובה אותם מהם בשבועה כדין בעל חוב או אם פטרה מן השבועה גובה [יד] [טו] מלוה ולא משום דלדידהו הוי מלוה ראוי דהא לא מישתמיט התם שום חכם להעמידה כרבי דוקא אלא כ"ע בין לרבי בין לרבנן אית להו דמלוה מוחזקת היא לגבי כתובת אלמנה ואפילו לרבנן [יה] דאמרי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה כלל אפילו מחיים נראה מתוך המשנה זו דהכותב שהם מודים [ט] דמלוין דיתמי משתעבדי לכתובה דהא ליכא למימר דר"מ היא ולהכי אית ליה להיא משנה דשייכא כתובת אשה במלוה אע"ג דהוי מטלטלי דיתמי חדא שר"ת מפרש שאפילו לר' מאיר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה אלא מטלטלי דיבם דוקא דעליה קאי בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא: ושם ד"ה ר"מ) דלא [יו] משתברא שיפה ר"מ כתובה לגבות ממטלטלי דיתמי טפי מבעל חוב איפכא מדרבנן שמגרעים כחה יותר מבעל חוב שלא לגבות ממטלטלי אפי' מיניה כדמשמע בפרק האומר בקדושין (דף סה:) גבי שיש שבאו ממה"י ואשה וחבילה עמהם כו' והיא דגבי ממטלטלי דנפלו קמי יבם במתני' דהאשה שנפלו (כתובות ד' פ:) היינו משום דיבם במקום בעל קאי וחשיב בהכי כמו מיניה כיון דאגידה ביה מחמת נשואי הבעל ונראה דברי ר"ת דאל"כ שיהא יבם [יז] [יח] מיניה מגלן לרבנן דר"מ דלא משתעבדי מטלטלי לכתובה אפילו מיניה ועוד דא"כ אין יתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ולא היורשין גם כשיתנו ליורשין תגבה האשה מהם דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה סברא ליה ועוד תינח כתובת אשה אבל ב"ח מאי איכא למימר הא לא אשכחן תנא דאית ליה דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח אלא על כרחין משום דמלוה אינה ביד היורשין יפה כח אשה וב"ח טפי ממטלטלי שהם ביד היתומים ותרי חומרי בכתובה לא שייכי הכא כדפרישית בסוף האשה שנפלו (שם דף פב.) דהא חומרא דר' מאיר אינה כאן כדפרישית דהואיל והמלוה ביד אחרים לא הויא ממטלטלין [יט] דיתמי [כ] ואם כן [כא] חומרא דרבי נתן

ולא [א] הקדשות בכל אלו: כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים חייב ליתן לו כו': [ב] אמר עולא דבר תורה בנו פדוי לכשיתן [ג] מ"ט אין בנו פדוי גזירה שמא יאמרו פודין בשטר [ד] תני תנא קמיה דרב נחמן בנו פדוי לכשיתן א"ל רב נחמן זו דברי רבי יוסי ברבי יהודה סתימתא ואמרי לה זו דברי רבי אלעזר ברבי שמעון סתימתא אבל חכמים אומרים אין בנו פדוי [ה] והלכתא אין בנו פדוי: לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו במתנה רשאי: תנינא להא דת"ר [ו] נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אחר זה יצא נטלו [ז] והחזירו לו יצא וכך היה מנהגו של רבי טרפון שהיה נוטל ומחזיר וכששמעו חכמים בדבר אמרו קיים זה הלכה זו הלכה זו ותו לא אלא קיים זה אף הלכה זו רבי חנינא הוה רגיל ושקיל ומהדר חזייה לההוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה אמר ליה לא גמרת ויהיבת מידעם [ח] ביש [ט] הילכך אין [י] בנו פדוי: המפריש פדיון בנו ואבד חייב באחריותו: מגלן א"ר שמעון בן לקיש אתיא [1] ערך [2] ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן [3] וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם ויליף ריקם [4] ריקם מעולת ראייה מה עולת ראייה חייב באחריותו אף פדיון הבן חייב באחריותו מתקיף לה רב פפא קרא לקרא אלא א"ר פפא הא כדקתני טעמא [5] יהיה לך אך פדה תפדה וכי איתמר דריש לקיש ארישא איתמר [כ] מת לאחר שלשים יום אע"פ שלא נתן יתן מנא לן א"ר שמעון בן לקיש אתיא ערך ערך מערכין רב דימי א"ר יונתן וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם מה להלן יורשין חייבין אף כאן יורשין חייבין: **מתני'** [כא] הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל [כב] בשבח ולא [כג] בראוי בבמוחזק ולא אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור מ"ל יעריכנו אפילו מת. והכי נמי כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו: **מה.** עולת רחייה יורשין חייבין [כד] דעולת חובה היא ה"נ כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו וגבי עולת חובה תנן [כה] האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה: **אף לאן יורשין חייבים.** לאחר מיתת האב והבן דהוו מחוייבים ומתו: **מתני' בנכסי האב.** נכסי מלוג: **בשבח.** אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא שמין [לו] [כו] מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן והבכור שנטל ב' חלקים בקרקעות יתן מעות [כז] לפי ששוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה ואותן מעות יחלקו בין כולם: **בראוי.** בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל [כו] פי שנים בהן: ולא

ולא הקדשות. נפדין בכל אלו בעבדים שטרות וקרקעות. והתם נפקא לן מקראי בתורת כהנים [1] בפרשת ערכין [2]: **שמא יאמרו פודין בשטרות.** אפי' אין נותנין כלום אי נמי בשטר שיש לו על חבירו: **בנו פדוי לכשיתן.** שהרי נתן הפדיון: **בבת אחת.** שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו: **בזה אחר זה.** [ג] ולכהן אחר [ד] הכי תניא ליה בתוספתא [ה]. יצא: **נטלן.** הכהן והחזירן לו יצא: **ר' טרפון.** כהן היה: **ר' חנינא.** כהן היה: **אזיל** ד[ו] **ויתיב קמיה.** כדי שירגלנו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן בנו [ז]: **א"ל לא גמרת** [ח] **ונתת.** נתיבה גמורה אלא כדי שתחזירם לך: **מידעם ביש עבדת.** דבר רע עשית הלכך אין בנך פדוי אם תחזירם [ט]. לשון אחר אפילו לא תחזירם אין בנך פדוי: **מגלן.** דחייב באחריותו. ואע"ג דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מגלן ולקמן פריך ליה רב פפא: **אתיא ערך ערך.** כתיב הכא בבכור (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא: במדבר יח טז

2. וחשב לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היובל ונתן את הערכך ביום ההוא קדש ליי׳: במדבר כז כג

3. ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם: שמות לד כ

4. את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתיך למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: שמות כג טו

5. כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו ליי׳ באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: במדבר יח טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומ"ט אין בנו: (ב) שם הילכך אין בנך פדוי: (ג) שם במשנה ואינו נוטל פי שנים בשבח: (ד) רש"י ד"ה אזיל ואתי קמיה וכו' שנתן לו בעד בנו: (ה) ד"ה מה עולת וכו' אבל מגלא יהא פני ריקם דבכור: (ו) ד"ה בשבח וכו' אלא שמין את הנכסים מה שהיו שוין: (ז) ד"ה בראוי וכו' נוטל בהן פי שנים הס"ד:

מוסף רש"י

שמא יאמרו פודין בשטר. בשטרי חוב שיש לו על אחר ומקרו לכהן בפדיונו, דאתי למימר מה לי האי שטרא ומה לי האי שטרא, ואלו תנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות (כתובות קב.).

שיטה מקובצת

א) בשטר וכן אמר רב ששת בנו פדוי לכשיתן תני: ב) נטלו והחזירן לו: ג) זה שחלק להן הס"ד ומה"ד נטלן והשאר נמחק: ד) אזיל ואתא קמיה: ה) גמרת ויהבת נתינה: ו) אחזירם לך ל"א: ז) גרעה מנדר דתנן מת או נגנב חייב באחריותו דכמאן: ח) יראו פני דבכור: ט) חייבין דחובה היא וגבי עולת כו' והשאר נמחק: י) שמין את הנכסים מה היו שוין: יא) מעות כמה ששוה: יב) דמתני' היא דקתני חייב: יג) לדחות דה"א אין בנו פדוי דקתני היינו עד: יד) כדתרגמי' כל דבר: טו) הוא כמו דין: טז) קני לבר מקידושין וכ"ש זה האיש שלא התנה אלא שבלבו היה שיחזיר לו: יז) לעשות כן מפני: יח) לו ולא פירש על מנת כו' לו מכל מקום איכא היכירא: יט) וי"ל כיון שאין: כ) הלוי ולאחר שהולך לדרכו ואינו עושה כמצפה שיחזור לו מה לנו: כא) שגבו קרקע בין שגבו מעות ומתוך כך היה נראה דאשה אינה גובה: כב) הכא דאין לה בראוי אבל ר"י פירש: כג) גובה אותם מהן: כד) גובה ממלוה שביד אחרים אפילו לר' עקיבא דדלא כאבא שאול בן אימא מרים ואין לומר דמתני' דהכותב אתיא כר' דחשיב מלוה מוחזק בפ' יש נוחלין אבל לרבנן לא משום: כה) לרבנן דר' מאיר: כו) מסתבר שמיפה ר' מאיר כח כתובה: כז) יבם כמו מיניה: כח) כן אין כאן חומרא דר"מ וגם חומרא דרבי נתן:

רבינו גרשום

כללי ופרטי גבי בכור אמר רבינא סברי לה דתאמרי במערבא כל מקום כו': אימא לא הקדשות נפדין בכל אלו בעבדים ובקרקעות ובשטרות משום דכתיב בהקדשות כסף כתיב ונתן את הכסף וקם לו: תנינא להא. במתניתא דאם רצה הכהן ליתן לו דרשאי כדקתני בברייתא נטלן והחזירן לו רשאי אלמא דהלכה היא כן דרשאי: נתנו לה' סלעין לעשרה כהנים לכל חד חצי סלע בבת אחת יצא שהרי נתן ה' סלעים כולן: ר' טרפון כהן היה: אף קיים הלכה זו. שגילה לכל דהלכה כן דרשאי להחזיר: חזייה לההוא גברא. דיהב ה' סלעין לרבי חנינא כהן היה: והוה קא אזיל ההוא גברא ואתי. כלומר שהיה רוצה שיחזירם לו ר' חנינא: א"ל. ר' חנינא חזינא בדעתך דלא גמרת בדעתך ויהבת לי מידעם אלא ע"מ שאתחזירם לך הילכך אם אחזירם לך לא הוי בנך פדוי ואינו רשאי להחזירם לך הואיל ולא גמרת בדעתך שיהו שלי אלא אתפשם לי ויהא בנך פדוי: המפריש פדיון בנו ואבד. קודם שבא ליד כהן חייב באחריותו שנאמר באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה וגו' כלומר אימתי יהיה לך שלך בזמן שפדה תפדה מיד ליד: מנא לן. דחייב באחריותו: אתיא ערך ערך מערכין. כתיב הכא ופדויו מבן חדש תפדה בערכך וכתיב ערכך בערכין מה בערכין חייב באחריותו דקאמר ערך עלי אף בכור חייב באחריותו: מה עולת ראייה חייב באחריותה. דאע"ג דאפריש חייב באחריותו דלא מצי אתי לעזרה אי לא מייתי אף פדיון נמי חייב באחריותו: קרא לקרא. כלומר כיון דגמרינן לה במתניתין מקרא מיהיה לך אך פדה תפדה אמאי איכא לרייש לקיש ור' יוחנן למילף מקרא אחרינא: אתיא ערך ערך מערכין. מה להלן יורשין חייבין כדתנן במסכת ערכין האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר יתנו היורשים אף הכא גבי בכור היכא דמת אחר שלשים יורשין חייבין ליתן: מה להלן. בעולה יורשין חייבין כדתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה אף כאן יורשין חייבין: ואינו נוטל. פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביו: ולא בראוי בלא בנים מת אחי אביו בלא בנים לאחר מיתת אביו כיון שאביו היה ראוי לירש אחיו ומת הוא קודם ולא היה מוחזק בהן בנכסי אחיו אין הבכור נוטל פי שנים בהן: ולא האשה בכתובתה.

ולא האשה בכתובתה. לא בשבח שהשביחו אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה ואח"כ השביחו אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין ולא בראוי כבמוחזק: **ולא הבנות.** שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין לא בשבח ולא בראוי: **ולא היבם.** שנוטל פי שנים חלקו וחלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי: **וכולן אין נוטלים כו'.** מפרש בגמ' [ע"ב] אמאי נקיט ליה: **גמ' כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה.** משמע דאדידיה קאי כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו: **לו.** לאב בשעת מיתה: בעל חוב. שהלוה לחבירו מעות ומכר לזה הנכסים והשביחום לקוחות טורף בעל חוב הגוף והשבח והך אשה נמי בעלת חוב היא: **מקולי כתובה.** זה אחד מקולי כתובה: **בכור קרייה רחמנא.** והיה הבכור אשר תלד[1] ומוקמינן ביבמות (דף כד.) דבייבם מיירי וקאמר רחמנא דמלוה ג[1] לייבם בגדול: **יקום על שם אחיו.** והיינו לגאלה כדאמר ביבמות (שם:) בכור קרייה רחמנא ודינו כבכור דלא יטול בראוי ובשבח בין מיתת אביהם לייבום: **והרי קס.** משעה שנשא אשת אחיו כמו[2] פי שנים בנכסים בראוי וכי אשבח בראשון[3] אשבח נוטל פי שנים אף בשבח: קרקע בין גבו מעות דמלוה לא חשיבא ראוי לגבי כתובה אלא מוחזק הוי כדפרישית ובגלאו האי מתני' דהכותב (שם דף פד.) שהוכחתי ממנה דמלוה מוחזקת [2] לגבי כתובה גובה אשה כתובתה ממלוה יתומים בזמה"ז אפי' גבו מעות מכח תקנת הגאונים דכיון דעשו מטלטלי כמקרקעי ה"ל מטלטלי שגבו יתומים בחוב אביהם משועבדים לבעל חובו לאביהם [3] מדר' נתן דמה"ט חשבינן ליה לקרקע שגבו יתומים [1] (חשובין) משועבדים מה"ט כאילו אביהם גבאן מחיים ולהכי ליכא למימר דליהוי ראוי לענין כתובה כמו לשאר דבריס מיהו קשה מ"מ הוו תרי חומרי בכתובה שתקנו הגאונים שתגבה אשה ממטלטלי דיתמי [2] ואי טעון שתגבה אפי' ממלוה הבעל כשגבו היתומים מעות מדר' נתן [4] י"ל לגמרי עשו הגאונים כמקרקעי ועוד שלר"ת שאומר שתקנת הגאונים לאורייתא אינם תרי חומרי כלל ואע"פ שאמרתי כי גם בלא [5] מלוה דיתמי מכח תקנת הגאונים אין להוכיח כ"כ שיהו מטלטלי שגבו יתומים בחובת אביהם משועבדים לבע"ח ולכתובת אשה מטעם דר' נתן כמו קרקע כשגבו קרקע כיון דאלים שיעבוד קרקע לענין טריפה מלקוחות טפי משיעבוד מטלטלי אך [6] יש להוכיח דאשה גובה ממלוה מהסיא דהכותב כמו שפירשתי וכן עמא דבר להגבות לנשים ממלוה של בעליהן [7]: **ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם.** הא דלא חשיב [8] בעלים דאמר רב פפא בית נוחלין (ב"ב דף קכה: ושם ד"ה אמר) הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק משום דשבח נוטל כדפירש רבינו שמואל התם דכיון דאין יורש אלא הוא זוכה בנכסים מיד ובירושתו [10] בא לשבח ונראה דכיון דאין הבעל נוטל בראוי כמו כן אינו נוטל ממלוה אשתו אפי' מה שהלוותה מנכסי מלוג שלה כשהיא תחתיו כדמוכח בשור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מב:) שאינו יורש מזקי אשתו [11] (לרבנן) משום דהוה כמלוה דמדמי ראוי דבכור לראוי דגבי בעל דמייתי התם גבי בעל פלוגתא דרבי ורבנן דגבי בכור בית נוחלין (ב"ב דף קכד.) [12] דלרבי [13] צריך לאוקמה בגירשה משום דלא חשיב מלוה ראוי בבכור וה"ה באשה אע"ג דבבכור יש [14] פסוקא [15] דילפינן מהדדי ורבנן חשבי לה ראוי אע"ג אשה [16] המזקין שלה בתים לידה בחיים היה עליהם תורת נכסי מלוג כדמוכח מתני' דמליאת האשה (כתובות דף סה:) והאי דשבח [17] בית נוחלין (ב"ב דף קכד:) בעל דאיירי ביה ונקט בכור שאינו נוטל פי שנים במלוה לאו משום דס"ל דבעל שקיל במלוה דהא ודאי לא שקיל כדפרישית אלא לחכי נקט גבי בכור פסקא דמלוה משום דלגבי בכור פליגי בה אמוראי אלא דאיכא בינייהו דלרבי אינו נוטל אלא בשבח ולרבנן נוטל בשבח ובראוי ולא בראוי לא בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולא בראוי כבמוחזק ולא בראוי כבמוחזק

ביה שיעור ארעא ושבחא איירי ואפ"ה לא שקיל אם השביחו יתומים ע) כדפרש כשעשאו אפותיקי ואשגוייא קמא דהוה משני הא דמסיק בה שיעור ארעא [ב] הא דלא מסיק כו' הוה מצי לאקשויי א"כ הך יתומים אמרו אנו השבחנו במאי נוקי לה אי כדמסיק אפילו השביחו יתומים שקיל ואי לא שקיל אלא לא קאי אהיה שגוייא אהא סוגיא דיתומים אומרים אנו השבחנו אלא אקושיא דשמואל אדשמואל דאיתא נמי בפ"ק דב"מ (דף טו.) ובהגוזל קמא (ב"ק לה:): **לאיתויי שבחא דממילא חפורה והוו שובלי שלפופי** (י) [יא] גבי בכור אם נוטל בשבח אם לאו ומסיק התם [יב] ובחפורה והוי שובלי שלפופי והוו תמרי פליגי ורבנן סתם נמי קאמר רבא דאסור לעשות כדברי רבי:

בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא. תימה בפרק שני דיבמות (דף כד:) דמסיק גבי יבם אלא בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא לגריעותא דאינו נוטל בראוי כבמוחזק אמאי לא קאמר [יג] לאחיבותא דאינה מוחזת ביובל [יד] בבכורה וי"ל משום דאיכא ר' אלעזר דפליג הכא ואמר כולן מוחזין ביובל: **אמר** רבי אבי אמר ר' יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן. ומה שקשה [טו] לדר' אבי דרש פירקין (מת.) דאמר מחלה יורשין ומה שמקשה ר"ת היאך מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש דקי"ל כרבי יוחנן דלקוחות הן וכרש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף וא"כ לא משכחת [טז] לך דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון הכל פירשתי בפ' החובל (ב"ק פח: ד"ה הכי) [יז] (ובפ' בית כור) (קו) ויש לפרש דאע"ג דאית ליה לקוחות הן וכל הנהו נמי דאית להו אין בריה לא אמרו דמחזירין ביובל רק רבי יוחנן לבדו ודוקא על ר' יוחנן דייק בסוף השולח (גיטין דף מח.) היאך מצא ידיו ורגליו [יח] דהרי חוזרת ביובל בכך אבל כולהו אחריני סברי [יט] אע"ג דלקוחות הן דאין בריה מכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ביובל יורשה ומתנה לא כדאמר לעיל וכדאמר נמי לקמן בפרק בתרא (דף טו:) דאע"ג דא"ר יוחנן דאפילו חלקו ט' כנגד ט' וי' כנגד י' אין אומרים [כ] הוא חלקו המגיעו משעה דאשונה לכך אפ"ה אצטריך לאשמועי' דלקוחות הוו וחוזרים ביובל דסלקא אדעתין דאין [כא] חוזר מטעם דפריש אי נמי ילפינן כל חלוקת ירושה מחלוקת יהושע דאמר בית שוחלין (ב"ב דף קיט:) דירושה היא להם מאבותיהם ואפ"ה מודה בה ר' יוחנן דלא חזרה ביובל דקאמר חד בר חד עד יהושע בן נון דסברא הוא דלא חזרה כיון שחלקו על פי נביאים וכאורים ותומים ובגזירת הכתוב ובהך סברא פליגי שאר אמוראי על רבי יוחנן [כב] וניחא השתא הא דפריך הכא רב אושעיא על רבי יוחנן ממתניתין דקתני ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה ואיכא [כג] אמוראי דאית להו לקוחות הן ואין בריה ולא פריך עלייהו אלא דווקא על רבי יוחנן משום דאמר חוזרין וא"ת מאי קשה לרבי יוחנן הא רבי מאיר קתני לה למתני' דאית ליה בריה [כד] גבי לוקח יין מבין הכותיים (תוספתא דדמאי פ"ז מ"ד) וי"ל דחכמים נמי לא פליגי עליה בבכור אלא ר"א ועוד דאע"ג דאית ליה בריה איכא דמברר הספק ע"פ תנאו דלמא לית ליה בעלמא שיש לחלק כדפרש' לעיל (דף מא. ד"ה דכולי): **קרי רב חמא עליה דרב ששת טובה חכמה עם נחלה.** רב ששת בעל ברייתות הוה כדאמר בפ' הדר (עירובין דף מז.) דרב חסדא מרתען שפוותיה [כה] (ממתניתין) דרב ששת ולה"ק טובה חכמה מימרא דרבין א"ר יוחנן עם נחלה קבלות הרבה שהיו לו שנויות [כו] בברייתא: **באין** בני המשפחה וקוברין אותו בעל קברו משום פגם משפחה. בפרק גנמר הדין (סנהדרין דף מו: ושם) מבעיא לן קבורה משום בזיונא או משום כפרה נפקא מינה דאמר לא תקברוניה דאי משום בזיונא נאו כל כמיניה ואיכא למיפשט מידי מהכא דלא קאמר הכא דלא ליקברוהו כלל אלא אזיל אנסוהו למכור קברו [כז] ודרכו וכן מההיא דכתובות (דף מח.) נמי ליכא למיפשט מינה דקאמר אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו דבעי הוא שיקברוהו אלא מתכוין להפיל עצמו על הציבור ולהעשיר את בניו: **הדרן עלך יש בכור**

ע) כדפרש כשעשאו אפותיקי ואשגוייא קמא דהוה משני הא דמסיק בה שיעור ארעא [ב] הא דלא מסיק כו' הוה מצי לאקשויי א"כ הך יתומים אמרו אנו השבחנו במאי נוקי לה אי כדמסיק אפילו השביחו יתומים שקיל ואי לא שקיל אלא לא קאי אהיה שגוייא אהא סוגיא דיתומים אומרים אנו השבחנו אלא אקושיא דשמואל אדשמואל דאיתא נמי בפ"ק דב"מ (דף טו.) ובהגוזל קמא (ב"ק לה:): **לאיתויי שבחא דממילא חפורה והוו שובלי שלפופי והוו תמרי**: ולא בראוי כבמוחזק: לאיתויי נכסי דאבי אבא: **מתני'** (ג) (ד) ואלו שאין חוזרין ביובל [א]הבכורה [ב]והיורש את אשתו [ג]והמייבם את אשת אחיו והמתנה דברי ר"מ וחכמים אומרים [ד]המתנה כמכר רבי אלעזר אומר כולם חוזרין ביובל [ה]רבי יוחנן בן ברוקה אומר [ו] (אף) היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה [ז] מהן את הדמים: **גמ'** מאי טעמא דרבי מאיר מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל מתנה וירושה לא והני [ח] מירושה ירושה דמתנה מתנה בכור [ט]לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא: והיורש את אשתו: [י]ירושת הבעל דאורייתא: והמייבם את אשת אחיו: בכור קרייה רחמנא: וחכמים אומרים מתנה כמכר: מאי טעמייהו דרבנן [יא]תשובו [יב]לרבות את המתנה והני כולהו ירושה נינהו בכור אמר קרא לתת לו פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט מה חלק פשוט ירושה אף חלק בכורה ירושה: רבי אלעזר אומר כולם חוזרים ביובל: סבר לה כרבנן דאמרי תשובו לרבות את המתנה והני כולהו מתנה נינהו בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא והיורש את אשתו [יג]ירושת הבעל דרבנן והמייבם את אשת אחיו בכור קרייה רחמנא [יד]אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [טו]האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל מותיב רב הושעיא ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה אמר ליה ר' אלעזר מאי אין חוזרין [יז]אין חוזרין לבטלה מתקיף לה רב ששת מכלל דמאן דאמר חוזרין חוזרין לבטלה קאמר קרי [יח] רב חמא עליה דרב ששת [1]טובה חכמה עם נחלה ולא שמיע [יט](להו) הא דכי אתי רבין אמר רבי יוחנן ואמרי לה [כ] ר' אלעזר אמר משום רבי אלעזר בן שמוע מאי חוזרין חוזרין לבטלה: ר"י בן ברוקה אומר (אף) היורש את אשתו יחזיר לבני וכו': [כא]מאי קסבר אי קסבר ירושת הבעל דאורייתא אמאי יחזיר לבני משפחה ואי קסבר ירושת הבעל דרבנן דמים מאי עבידתייהו לעולם קסבר ירושת הבעל דאורייתא והכא במאי עסקינן כגון שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה אמור רבנן לשקול דמי וליהדר וכדתניא [כב]המוכר [כג]קברו ודרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באים בני משפחה וקוברים אותו בעל כרחו משום פגם משפחה ומאי ינכה להם מן הדמים דמי קבר אשתו:

הדרן עלך יש בכור

א) ג"כ קנט., ב) [כתובות פד.], ג) [כתובות פד.], ד) [ערכין לא:], ה) [כתובות פג: פד.], ו) ב"ק סט: ביצה נ: גיטין כה. ודף מח. לקמן מז., ז) ל"ל ליה, ח) [כתובות פד.], ט) ב"ג ק: כתובות פד., י) אחר ל"ק, כ) [במדבר ק:], ל) [דברים כא], מ) גי' ל"ק דאורייתא הס"ד ומה"ד בכור קרייה רחמנא לינס הס"ד, נ) [ע"ל], ס) [ב"ב ק:], ע) ב"ל כדמפרש, פ) ב"ל בבכורה ל"ק, צ) [וכגיטין מח.], ק) ב"ל דתני רב"ש, ר) [ממתניתא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דממילא כגון חפורה: (ב) שם במשנה אלו שאינן כל"ל ואות ו' נמחק: (ג) שם אומר היורש כל"ל ומיהא אף נמחק: (ד) שם ויכה להם מן הדמים: (ה) גמ' והני דירושה: (ו) רש"י ד"ה אף אלפופי וכו' ה"ל כי אין: (ז) ד"ה נכסי וכו' ומל"ל דכמוחזק דמו קמ"ל: (ח) ד"ה והמייבם וכו' ואינו מחזיר לשאר אחיו ביובל: (ט) ד"ה טובה כו' הא דרבין גא סוס: (י) תוס' ד"ה לאיתויי וכו' דפליגי ר' ורבנן בפ' יש נוחלין דף קכד גבי בכור וכו' ומסיק התם דבחפורה:

רבינו גרשום

לאיתויי שבחא דממילא. דלא תימא בשבח שהשביחו יתומים לא שקלי אלא אפי' בשבחא דממילא לא שקלי: כגון חפורה. חזיז כלומר אם היתה התבואה חזיז כשמת ובשעת חלוקה הוי שובלי: או שלפופי. חניח תמרים קטנים ונעשו תמרי דרבי קודם חלוקה לא שקלי: לאיתויי נכסי דאבא. דלא תימא בנכסי דאחוה דאבוה לא שקיל פי שנים משום דהנהו הוו ראוי ולא מוחזק דאביו לא היה יודע שימות אחיו בלא זרע ולא היה דעתו כלל על ירושתו אבל בנכסי דאבי אביו שאביו היה דעתו עליהן ליורשו אימא אע"ג דמת הוא קמי אביו כמוחזק הוו קמ"ל דלא: ואלו שאין חוזרין ביובל. אע"ג דכתב במכר ויצא ביובל ושב לאחוזתו הבכורה והיורש כו'. ירושת הבעל דאורייתא כדדרשינן ונתתם את נחלתו שארו לו שארו זו אשתו: בכור קרייה רחמנא. וכתיב ביה לתת: תשובו איש יכול למימר שובו מדקאמר תשובו לרבות המתנה: והני כולהו. דמתני' דאין חוזרין משום דירושה נינהו: לתת לו פי שנים. מפשוט היינו מקיש [חלק בכור לחלק פשוט]: בכור קרייה רחמנא וכבר הוקש חלק בכור לפשוט: ירושת הבעל דרבנן. ולא הוי ירושה גמורה וחזרות: לקוחות הן. דלא אמרינן יש בריה שכל אחד יורש חלקו מן התורה אלא אין בריה והרי הן כלקוחות ומחזירין זה לזה ביובל וכשמחזירין אין מתבטל חלק הבכורה אלא כשחוזרין וחולקין אחר היובל נוטל הבכור חלק בכורתו כבתחילה: מתקיף לה רב ששת מכלל. כיון דאוקמת הא אלו שאינן חוזרין אין חוזרין לבטלה מכלל דר' אלעזר דפליג עליה דאמר כולן חוזרין חוזרין לבטלה קאמר ואמאי יפסיד חלק בכורתו אלא ש"מ ליתיה להאי תירוץ דר' אלעזר וקשיא דרב אסי: טובה חכמה. דשפיר אתקיף: ואכתי אמאי אתקיף עלה ולא שמיע להו לרב דלא: ואלו שאין חוזרין ביובל. אע"ג דכתב במכר ויצא ביובל ושב לאחוזתו הבכורה והיורש כו'. ירושת הבעל דאורייתא כדדרשינן ונתתם את נחלתו שארו לו שארו זו אשתו: בכור קרייה רחמנא. וכתיב ביה לתת: תשובו איש יכול למימר שובו מדקאמר תשובו לרבות המתנה: והני כולהו. דמתני' דאין חוזרין משום דירושה נינהו: לתת לו פי שנים. מפשוט היינו מקיש [חלק בכור לחלק פשוט]: בכור קרייה רחמנא וכבר הוקש חלק בכור לפשוט: ירושת הבעל דרבנן. ולא הוי ירושה גמורה וחזרות: לקוחות הן. דלא אמרינן יש בריה שכל אחד יורש חלקו מן התורה אלא אין בריה והרי הן כלקוחות ומחזירין זה לזה ביובל וכשמחזירין אין מתבטל חלק הבכורה אלא כשחוזרין וחולקין אחר היובל נוטל הבכור חלק בכורתו כבתחילה: מתקיף לה רב ששת מכלל. כיון דאוקמת הא אלו שאינן חוזרין אין חוזרין לבטלה מכלל דר' אלעזר דפליג עליה דאמר כולן חוזרין חוזרין לבטלה קאמר ואמאי יפסיד חלק בכורתו אלא ש"מ ליתיה להאי תירוץ דר' אלעזר וקשיא דרב אסי: טובה חכמה. דשפיר אתקיף: ואכתי אמאי אתקיף עלה ולא שמיע להו לרב

מסורת הש"ס

קז א מיי' פי"א מהל' שמטה ויובל הל' כ עי' כ"מ: קח ב מיי' שם הל' כח: קט ג מיי' שם הל' כ: קי ד מיי' שם הל' יט: קיא ה ו מיי' שם הל' כ: קיב ז מיי' שם הל' כח: קיג ח מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל"י טוש"ע מ"מ סי' ריז סעיף ז וטוש"ע י"ד סי' שסו סעיף ח:

תורה אור השלם

1. כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֶת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה:
דברים כא יז
2. בְּשֶׁנֶת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ:
ויקרא כה יג
3. טוֹבָה חָכְמָה עִם נַחֲלָה וְיֹתֵר לְרֹאֵי הַשָּׁמֶשׁ:
קהלת ז יא

מוסף רש"י

ואלו שאין חוזרין ביובל. לבעליהן, שאין מוחזרין אלא ממכר (רשב"ם ב"ב קלט.). **הבכורה.** חלק בכורת הכהן (שם). **האחים שחלקו לקוחות הן.** ולא אמרינן הוברר לכל אחד חלק ירושתו וירושה אינה מוחזרת ביובל, אלא שמא חלק הבא לזה לא היה שלו והרי החליפו חלקיהם והוו להו לקוחות ומחזירין זה לזה ביובל (ביצה לז: וכעי"ז ב"ק טט:) ומחזר ביובל לחמילתו משום מלות יובל והדר שקלים כדמעיקרא (גיטין כה.). **אמאי יחזיר.** יהושע אינה מוחזת ביובל (כתובות פד.). **דמים מאי עבידתייהו.** קס"ד יחזירם להם בדמים קליס (שם). **ומשום פגם משפחה.** דגלי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם והם יקבלו בקבורת אחרים (שם). **וכדתניא.** דלוקח בית הקברות מחזירו על כרחו (שם).

הדרן עלך יש בכור

שיטה מקובצת

א) והוו שבלי: ב) תי' אף נמחק: ג) והני דירושה ירושה: ד) קרי רמי בר חמא: ה) לה דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר משום ר"א: ו) ה"א כי אין: ז) דכמוחזק דמי: ח) שנפלו להו נכסי אחי אביהם שהיו. ס"א שלא היו לו בנים בשעת מיתת אביהן ואין ראוי אלא מספקא שמא לא יהיה לו זרע: ט) מקיש שני חלקים: י) טעם האמורא עם נחלת המשנה שהיה: יא) דהא מיהא חייב: יב) ארעא ושבחא הא כו' הך דיתומים אומרים: יג) אביהם נמי הא לא כו' שנוייא מההיא סוגיא: יד) ורבנן בפ' יש נוחלין גבי: טו) התם דבחפורה: טז) קאמר נמי לחשיבותא: יז) שקשה דרבי אסי אדרבי אסי: יח) תי' לך נמחק: יט) סברי דאע"ג: כ) אומרים זהו חלקו: כא) דאין חוזרים מטעם דפרישנא א"נ: כב) יוחנן דרבי יוחנן סבר דמההיא לא ילפינן דגזירת הכתוב היתה ושאר אמוראי סברי דמהתם ילפי בכל חלוקת ירושה: כג) ואיכא כמה אמוראי: כד) ליה בריה בעלמא: כה) שנויות בברייתות הס"ד: כו) קברו ודרך קברו וכן:

נמחק: ג) והני דירושה ירושה: ד) קרי רמי בר חמא: ה) לה דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר משום ר"א: ו) ה"א כי אין: ז) דכמוחזק דמי: ח) שנפלו להו נכסי אחי אביהם שהיו. ס"א שלא היו לו בנים בשעת מיתת אביהן ואין ראוי אלא מספקא שמא לא יהיה לו זרע: ט) מקיש שני חלקים: י) טעם האמורא עם נחלת המשנה שהיה: יא) דהא מיהא חייב: יב) ארעא ושבחא הא כו' הך דיתומים אומרים: יג) אביהם נמי הא לא כו' שנוייא מההיא סוגיא: יד) ורבנן בפ' יש נוחלין גבי: טו) התם דבחפורה: טז) קאמר נמי לחשיבותא: יז) שקשה דרבי אסי אדרבי אסי: יח) תי' לך נמחק: יט) סברי דאע"ג: כ) אומרים זהו חלקו: כא) דאין חוזרים מטעם דפרישנא א"נ: כב) יוחנן דרבי יוחנן סבר דמההיא לא ילפינן דגזירת הכתוב היתה ושאר אמוראי סברי דמהתם ילפי בכל חלוקת ירושה: כג) ואיכא כמה אמוראי: כד) ליה בריה בעלמא: כה) שנויות בברייתות הס"ד: כו) קברו ודרך קברו וכן:

ששת ולרמי בר חמא הא דכי אתא רבין וכו'. דר' אלעזר במתניתין חוזרין לבטלה קאמר ותנא קמא ור' מאיר אין חוזרין לבטלה קאמר ולא קשיא לרב אסי: וינכה להן קצת מן הדמים. מן הפדיון: דמים מאי עבידתייהו. אמאי יהבי ליה בני משפחה כלום דמים כיון דאינו יורש מן התורה: וכיון דיורש מדאורייתא אמאי מנכה להן משום דנקבר אשתו שנקברת שם שהוא חייב בקבורתה:

הדרן עלך יש בכור לנחלה

מעשר בהמה כו׳ בכבשים ובעזים. כלומר ונוהג בכבשים ועזים: **חדש.** שנולדו לאחר אלול: **ישן.** שנולדו קודם אלול: **ואין מתעשרין חדש וישן מזה על זה.** כדמפרש בגמרא [ע״כ]: **גמ׳ לימא מתני׳.** דקתני נוהג בחולה לארץ: **מעשר דגן.** אינו נוהג אלא בארץ דקאמרינן בפ״ק דקדושין (דף נז.) כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ וילפינן ליה מקראי: **ויקרב.** ואו קדוש. ומתני׳ דקתני נוהג ליקדש קאמר ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש: **דיקא נמי.** דר״ע מהקרבה הוא דקממעט לה מדנסיב הש״ס [ב] למילתיה מוהבאתם שמה דהיינו הקרבה: **במומו.** דימתין עד שיומס [ג] ואוכלן. מעשר בהמה בין תם בין בעל מום דבעליס הוא דלא אשכחן קרא לתיתביה לכהן: **דרבא הוא דאמר.** לקמן בהאי פירקא (דף נח.): **גזירה משום יתום.** ה״ג גזרה משום יתום אלא יכנס יתום לדיר להתעשר דאמר במתני׳ [ד] הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום. ולהכי נקט רב הונא יתום טפי מכל הני משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא. יתום שמתה אמו בשעת לידה זה פירש למיתה וזה פירש לחייס [ה]: **מעיקרא נמי.** כשהמקדש קיים נגזור משום יתום: **אלא.** להכי לא גזרינן בזמן בית המקדש דאפשר בהכרזת ג״ר שלא יכנס אדם יתום לדיר להתעשר הילכך האידנא נמי ליפרשו ואפשר בהכרזה: **משום תקלה.** דאין לנו על מה להקריב ולריך לשהויי עד שיומס ואתי בית לידי תקלה דגזה ועבודה או שוחטו בלא מום: **ואין מחרימין.** דחרם הויא קדש כהקדש דכתיב כל חרם קדש קדשים וגו׳ [ו]: **תיעקר.** דלא ליתי בה לידי תקלה: **מפה מאיליה.** בדעב: **בכור בדידן תליא.** בתמיה: **הכי קאמר.** הכי פרכינן הואיל וחיישת לתקלה לקנינהו לאודנייהו דאימהות לעובדי כוכבים כי היכי דתיהוי יד עובד כוכבי׳ באמצע ולא ליתי לידי בכורה: ומשני ליקנינהו לאודנייהו לעובדי כוכבים דלא ליקדש מעיקרא אפשר

מעשר [ו] בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין אבל לא במוקדשים ונוהג בבקר ובצאן [2] ואין מתעשרין מזה על זה בכבשים ובעזים ומתעשרין מזה על זה בחדש ובישן [3] ואינן מתעשרין מזה על זה שהיה בדין ומה אם החדש והישן שאינן כלאים זה בזה אינם מתעשרין מזה על זה כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה אינו דין שלא יהו מתעשרין מזה על זה ת״ל [1] וצאן [ז] משמע כל צאן אחד: **גמ׳** לימא מתני׳ דלא כרבי עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנו ת״ל [2] והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה מעלה מעשר בהמה אפי׳ תימא ר׳ עקיבא כאן ליקרב כאן ליקדש דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא והבאתם שמה שמע מינה [3] אי הכי מאחר שאינו קרב אמאי קדוש לנאכל במומו לבעלים: בפני הבית ושלא בפני הבית: אי הכי אפי׳ האידנא נמי כדרב הונא דאמר רב הונא [3] גזירה [3] משום יתום אי הכי מעיקרא נמי לא אלא אפשר בהכרזה הכא נמי אפשר בהכרזה אלא אמר [3] רבה משום תקלה ומנא תימרא דחיישינן לתקלה [3] (דתנן) [7] דאין מקדישין ואין מערימין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח ואיזהו עיקור נועל דלת בפניה והיא מתה מאיליה אי הכי בכור נמי לא ליקדש בכור בדידן תליא מילתא [ח] ברחם קדוש הכי קאמר לעיל בריש כל פסולי המוקדשין (דף נב.) וכפ״ק דע״ז (דף יג.) פרש״י דקסבר סתם חרמים לבדק הבית [יב] ואי נמי כדפרי׳ והא דאמר עולא בערכין בסוף פרק המקדיש שדהו (דף כט.) אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו [יג] לכהן דקסבר סתם חרמים לכהנים גבי ההוא גברא דאחרימנהו לנכסיה יש לחלק דהיינו במקרקעי דבלאו הכי מקשה ר״ת רב יהודה דסבר התם סתם חרמים לבדק הבית היכי שרי התם ע״י פדייה דליקשקול ארבע זוזי ושדי בנהרא ואומר רבינו תם דהתם במקרקעות דאי אסרת להו איסור עולם כ״ש דאתי לידי תקלה טפי ומיהו קשה דמשמע התם דאיירי במטלטלין דפריך עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ומשני הא במקרקעי הא במטלטלי וי״ל דמקרקעי חולה לארץ קרי מטלטלי כדמסיק התם דכמטלטלי דמו ואע״ג דקאמר והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה משמע מדקאמר נמי דהוה במקרקעי ובמטלטלי מ״מ לא תיתי אלא המקרקעי לבד וכל שכן דניחא השתא דמכח זה פשיטא ליה להש״ס דבקרקעי נמי הוה עובדא דאי לא הוה התם אלא מטלטלי לא הוה שרי להו [יד]: **מעות** ובלי מתכות יוליך הנאה [טו] לים המלח. משמע דוקא ליס המלח ולא סגי בשאר נהרות וכן משמע בפרק כל שעה (פסחים דף כח.) דבשאר נהרות בעיא שחיקה אבל ליס המלח מטיל בעייה וכן [יז] בעלמא הפרים מעות לגזירותו ומת אמרינן יוליך הנאה ליס המלח ותימה דבההוא עובדא דערכין (דף כט.) קאמר שקיל ארבע זוזי ושדי בנהרא וכן ביומא בפרק הוליאו לו (דף נה:) קאמר ונשקול ארבעה זוזי ונשדי בנהרא ואידך ליפתרו ושמא התם איירי על ידי שחיקה ועכשיו כשאדם בא לחלל כרס רבעי או נטע רבעי צריך לשחוק הנהו זוזי [טו] ומחלל עלייהו ולשדי בנהרא: **ואי** זהו עיקור נועל דלת בו׳. בנכור בזמן הזה לא הוה שריגן למיעבד הכי דלא מיבעיא ישראל שיש לו לקיים מצות נתינה [ט] ולהמתין לכהן שילקה לקבלו אפי׳ יותר משלשים יום בדקה וחמשים בגסה דהא דתנן (לעיל דף כו:) עד כמה חייב ליטפל היינו אפי׳ בא כהן לקבלו תוך הזמן הזה כדקתני אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן אלא אפי׳ קבלו הכהן לא שרי [טז] ליה כהן לכונסו לכיפה דלא מיאתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור ולעיל (דף לה.) תנן בזכר של רחליס זקן ושערו מדולדל משמע שהיו רגילין להמתין עד שיפול בו מום ויש לחלק בין בכור למקדיש בזמן הזה דבכור דשרי בנפילת מום בלא פדייה איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה אבל מקדיש דאפי׳ נפל בו מום לא שרי בלא פדיון ואי פריק ליה מיבעי יז להשליך הדמים לאיבוד הילכך כשכנסו עכשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים:

אפשר

מסורת הש״ס

ח) [סוף קלקיס], ט) [לקמן נח: ע״ש], ג) [ל״ל דתניא], ד) ע״ז יג. יומא סו. סוף שקלים, ה) [יעב״ץ מס״ז], ו) [לקמן נ.], ז) [חולין לח:], ח) [ויקרא כז], ט) ל״ל והכא ל״ק, י) ומוקי ל״ק, כ) נ״ל שהיה, ל) [וע׳ תוס׳ שבת נד: ד״ה הוה ותוס׳ ביצה כג. ד״ה תליסר וכו׳ משם בארה שקיימו לאותן שני תירוצין שבטלו כאן וע״ע תוס׳ ע״ז יג. ד״ה אין ותוס׳ יומא סו. ד״ה אין], מ) [וע׳ היטב תוס׳ ע״ז יג.], נ) [רש״ש מס״ז], ס) נ״ל ולהמתין עד שיחזמן לו כהן שילקה לקבלו כו׳ ל״ק,

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעֲשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֵּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז לב
2. וְהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֶת מַעֲשְׂרֹתֵיכֶם וְאֶת תְּרוּמַת יְדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: דברים יב ו

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מרחם קדוש:

מוסף רש״י

אין מקדישין. שוס דבר, שסתם הקדש לבדק הבית ואין להן תקנה (יומא סו.). ואין מחרימין. קסבר סתם חרמים לבדק הבית דפלוגתא היא בערכין, וכיון דהשתא ליכא בית המקדש אתי בהו לידי תקלה דממהני מהקדש ומעילה (ע״ז יג.). בהמה תיעקר כו׳. דהקדש אסור בהנאה (ערכין ג.). נועל דלת. ואין לה מה תאכל ותמות (ע״ז יג.).

שיטה מקובצת

ח) כל משמע צאן: ט) תי׳ אי הכי נמחק: ג) גזירה משום לקוח גזירה משום יתום רש״י ותוס׳ גרסי משום יתום: ד) אמר רבא משום: ה) ואוכל מעשר אות ד׳ נמחק: ו) להכי תנא הכא מעשר: ז) לארץ דאינו קרב: ח) אנטינוס אות ג׳ נמחק: ט) בקיאי ביה אינשי [דלא] משכחת לה אלא: י) אלא אמר רבא משום: יא) יוצאה אמרינן: יב) הבית ואין צריך כדפי׳: יג) כולהו להכנים דקסבר: יד) וכן במעילה ובנזיר המפריש מעות: טו) זהוי דמחלל עלייהו: טז) שרי הכהן לכונסו: יז) מיבעי ליה להשליך:

רבינו גרשום

שלא בפני הבית. לאחר חורבן הבית: ממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן. מחוצה לארץ לארץ וכל היכא דכתיב מעשר ותרומה באוריית׳ משמע בדגן שבארץ דסמיך ליה ארצם או נחלה כגון כי את מעשר בני ישראל אשר יריכו נתתי ללוים על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה. וכגון כי תבלה לעשר וגו׳ השקיפה וגו׳ אי אתה מעלה מעשר בחמה ומתניתין דקתני נוהג בארץ ובחוצה לארץ: אפי׳ תימא ר׳ עקיבא כאן ליקרב כאן ליקדש. האי דקאמר רבי עקיבא אי אתה מעלה מחוצה לארץ ליקרב קאמר אבל מיקדש קדיש אפי׳ בחוצה לארץ: דיקא נמי. דקרא ליקרב קאמר דכתיב והבאתם ומהקרבה הוא דמעטיה אבל מקדושה לא: לנאכל במומו. ולא כשהוא תם: אי הכי אפי׳ האידנא נמי. בזמן הזה יהא נוהג: גזירה משום יתום. שלא יכניסו לדיר להתעשר ולאו בר עשורי הוא כדתנן במתניתין: מעיקרא נמי. בפני הבית נמי לא משום יתום: אפשר בהכרזה. דמכרזי דיתום לאו בר עשורי: משום תקלה. דשמא לא יכול להמתין עד שיומס ויאכלנו תם. ובזמן בהמ״ק ליכא למיחש לתקלה דהא מצי מקריב (לאימוריו) [לגבוה] בשעה שירצה ומצי למיכליה: אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזמן הזה. דכל הני הוו לבדק הבית ואי אפשר למצנענינהו עד שיבנה הבית ואתי בהו לידי תקלה הלכך [אם הקדיש] בהמה תעקר כו׳: אי הכי. כיון דמעשר בזמן הזה לא קדיש דחיישינן לתקלה בכור נמי ניחוש לתקלה ולא ליקדש: הכי קא אמרינן לקנינהו לאודניהו לעובד כוכבים עד שהן במעי אימן דהוה ליה שותפות עובד כוכבים ולא ליקדש כי היכי דלא ליתי לידי תקלה: לא משום הכי קדיש בכור האידנא

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״ו מהלכות בכורות הל׳ ב סמג עשין ריב:
ב [מיי׳ פ״ז מהל׳ בכורות הל׳ ז]:
ג [מיי׳ שם הל׳ ה]:
ב ד מיי׳ פ״ח מהלכות ערכין הלכה ח: